

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-92>

УДК 334.012.64:332.1

Боровик Марина Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7362-7830>

Палант Олексій Юрійович

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8178-6874>

Maryna Borovyk, Oleksii Palant

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ****STRATEGIC GUIDELINES FOR MANAGING
THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED
ENTERPRISES IN THE REGIONS OF UKRAINE**

Анотація. У статті досліджено проблематику управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах України в умовах соціально-економічних трансформацій та зростання ролі регіональної політики. Обґрунтовано доцільність переходу від фрагментарної підтримки підприємництва до стратегічно орієнтованої моделі управління розвитком МСП з урахуванням регіональної специфіки. Узагальнено теоретико-методологічні підходи до управління розвитком малого та середнього підприємництва та визначено їх значення для формування регіональної політики. Проаналізовано сучасні тенденції та особливості розвитку МСП у регіональному вимірі. Систематизовано стратегічні орієнтири управління розвитком малого та середнього підприємництва та обґрунтовано напрями вдосконалення регіональної політики підтримки підприємництва, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності регіональних економік і забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, регіональний розвиток, управління розвитком МСП, стратегічні орієнтири, регіональна політика, підприємницьке середовище.

Summary. The article examines the issues of managing the development of small and medium-sized enterprises (SMEs) in the regions of Ukraine under conditions of socio-economic transformation, increasing territorial differentiation, and heightened uncertainty caused by structural and institutional changes. SMEs are considered as a key driver of regional economic resilience, employment generation, and structural modernization, while regional disparities in entrepreneurial activity highlight the need for differentiated management approaches. The study substantiates the necessity of shifting from fragmented and predominantly short-term support measures toward a strategically oriented model of SME development management that integrates economic, institutional, and spatial dimensions of regional development. The theoretical and methodological foundations of SME development management at the regional level are systematized, emphasizing the relevance of institutional, systemic, strategic, cluster-based approaches and the concept of smart specialization. It is argued that effective regional SME policy should be embedded within the broader framework of regional development strategies and aligned with national priorities to ensure coherence and long-term impact. The analysis of current trends in SME development reveals persistent regional imbalances, limited innovation orientation, and insufficient coordination between policy instruments, which reduce the overall effectiveness of public support mechanisms. Based on the synthesis of theoretical insights and contemporary regional development challenges, the article substantiates strategic guidelines for managing SME development in Ukrainian regions. These guidelines focus on strengthening institutional capacity, improving access to financial resources, fostering innovation and clustering processes, developing human capital and entrepreneurial competencies, and integrating SMEs into regional strategic planning frameworks.

The proposed directions for improving regional SME policy are aimed at enhancing competitiveness, stimulating investment activity, and supporting sustainable regional growth.

Keywords: small and medium-sized enterprises, regional development, SME development management, strategic guidelines, regional policy, entrepreneurial environment.

Постановка проблеми. Мале та середнє підприємництво є важливим чинником соціально-економічного розвитку регіонів, формування конкурентного середовища, зростання зайнятості населення та підвищення стійкості економіки. У регіональному вимірі розвиток малого та середнього підприємництва (МСП) сприяє диверсифікації економічної структури, активізації місцевих ресурсів і зміцненню фінансової спроможності територій.

В умовах трансформаційних процесів в економіці України, зокрема децентралізації, цифровізації, а також воєнних і післявоєнних викликів, роль МСП у регіональному розвитку суттєво зростає. Водночас розвиток малого та середнього підприємництва в регіонах України характеризується значною нерівномірністю, що проявляється у відмінностях підприємницької активності, доступу до фінансових ресурсів та якості інституційного середовища. Практика управління розвитком МСП на регіональному рівні свідчить про фрагментарність управлінських рішень, недостатню узгодженість між державними та регіональними стратегіями розвитку й переважання тактичних заходів підтримки, які не забезпечують досягнення довгострокових соціально-економічних результатів. За таких умов актуалізується потреба у формуванні системи стратегічних орієнтирів управління розвитком малого та середнього підприємництва з урахуванням регіональної специфіки, підприємницького потенціалу територій та інституційних умов. Відсутність науково обґрунтованих стратегічних орієнтирів знижує ефективність регіональної політики підтримки МСП та зумовлює необхідність наукових досліджень у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика управління розвитком малого та середнього підприємництва та формування стратегічних орієнтирів його підтримки в регіонах широко представлена у вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях. Серед українських науковців питання стратегічного аналізу та управління розвитком МСП розглядають О. Науменко [1], В. Гришко та М. Васильченко [2]. Формуванню стратегій розвитку малих підприємств присвячені праці І. Труніної та К. Пряхіної [3], тоді як окремі аспекти сучасних тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні досліджують В. Марченко та Д. Харитоненко [4]. Інституційні умови розвитку місцевого підприємництва, зокрема в контексті трансформацій громад, аналізують В. Медвідь та С. Грищенко [5]. У зарубіжних дослідженнях підприємництво розглядається як важливий чинник регіонального економічного зростання та

конкурентоспроможності. Взаємозв'язок підприємницької активності й регіонального розвитку обґрунтовано у працях Д. Аудретча та Р. Туріка [6], Д. Аудретча та М. Кайльбаха [7]. Формування регіональних пріоритетів у межах концепції смарт-спеціалізації розглянуто у працях Д. Форей, П. Девіда та Б. Холл [8], тоді як прикладні орієнтири політики підтримки підприємництва узагальнено в аналітичних матеріалах OECD та World Bank. Водночас у науковій літературі залишається недостатньо опрацьованим питання формування цілісної системи стратегічних орієнтирів управління розвитком МСП на регіональному рівні з урахуванням диференціації соціально-економічних умов та необхідності узгодження державних і регіональних інструментів політики підтримки підприємництва. Це зумовлює потребу подальших досліджень, спрямованих на систематизацію стратегічних орієнтирів і визначення інструментів їх реалізації в регіональному управлінні розвитком МСП.

Мета статті – обґрунтувати та систематизувати стратегічні орієнтири управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах України з урахуванням сучасних соціально-економічних та інституційних умов регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мале та середнє підприємництво відіграє важливу роль у регіональному соціально-економічному розвитку, забезпечуючи гнучкість економічної структури, диверсифікацію господарської діяльності та створення робочих місць. У регіональному вимірі розвиток малого та середнього підприємництва сприяє активізації місцевих ресурсів, формуванню локальних ринків і зміцненню фінансової спроможності територіальних громад, що зумовлює підвищену увагу до проблеми його цілеспрямованого управління.

Управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах доцільно розглядати як системний процес формування сприятливого підприємницького середовища та стимулювання підприємницької активності з боку органів державної влади й місцевого самоврядування. На відміну від окремих заходів підтримки бізнесу, управління розвитком МСП передбачає визначення довгострокових пріоритетів, узгодження інструментів впливу та забезпечення їх відповідності цілям регіонального розвитку.

У науковій літературі сформовано кілька ключових підходів до управління розвитком малого та середнього підприємництва. Інституційний підхід акцентує увагу на ролі регуляторного середовища, якості формальних і неформальних інститутів та

ефективності публічного управління у створенні передумов для розвитку підприємництва [2; 5]. Системний підхід розглядає МСП як елемент регіональної соціально-економічної системи, що взаємодіє з ринком праці, фінансовим сектором, освітньою та інноваційною сферами, зумовлюючи необхідність комплексних управлінських рішень.

Важливе значення для регіональної політики має стратегічний підхід до управління розвитком малого та середнього підприємництва, який орієнтований на формування довгострокових цілей і концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках. У межах цього підходу розвиток МСП розглядається як складова регіонального стратегічного планування, що дозволяє узгодити політику підтримки підприємництва з цілями структурної модернізації регіональної економіки [3; 9]. Додатковим до стратегічного підходу є кластерний підхід, який передбачає стимулювання кооперації між підприємствами та розвиток мережових форм взаємодії, що підвищує конкурентоспроможність регіонів.

Методологічною основою формування стратегічних орієнтирів управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах є дотримання низки принципів, зокрема регіональної диференціації, узгодженості політик та інституційної спроможності [1; 10]. Реалізація цих принципів забезпечує адаптацію управлінських рішень до специфіки регіонального розвитку та підвищує результативність регіональної політики підтримки МСП в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Таким чином, теоретико-методологічні засади управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах формують концептуальне підґрунтя для обґрунтування стратегічних орієнтирів регіональної політики та визначення інструментів їх практичної реалізації.

Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні на сучасному етапі характеризується поєднанням структурних трансформацій, інституційних змін та впливу зовнішніх шоків, що істотно позначаються на регіональній динаміці підприємницької активності. МСП залишається домінуючим сегментом підприємницького сектору за кількісними показниками, проте його внесок у формування валової доданої вартості та зайнятості населення суттєво різниться між регіонами, що зумовлює необхідність урахування територіальної специфіки при формуванні регіональної політики розвитку підприємництва [4].

Однією з ключових тенденцій є посилення регіональної диференціації розвитку МСП, яка проявляється у концентрації підприємницької активності в економічно більш розвинених регіонах, великих містах та агломераціях. Такі регіони характеризуються вищим рівнем доступу до фінансових ресурсів, розвинутою бізнес-інфра-

структурою, наявністю людського капіталу та кращими інституційними умовами для започаткування і ведення бізнесу. Натомість у регіонах з нижчим рівнем економічного розвитку спостерігається обмежена підприємницька ініціатива, вища частка мікропідприємств та значна залежність МСП від зовнішньої підтримки.

Суттєвий вплив на регіональні особливості розвитку МСП мають інституційні чинники, зокрема ефективність регуляторного середовища, доступність адміністративних послуг, рівень цифровізації та спроможність місцевих органів влади реалізовувати програми підтримки бізнесу. Як свідчать результати наукових досліджень, недостатня узгодженість між державними програмами та регіональними ініціативами часто призводить до зниження результативності політики підтримки МСП та фрагментації управлінських рішень [1; 5].

Окремої уваги заслуговує вплив трансформаційних та кризових процесів, зокрема воєнних дій та пов'язаних із ними процесів релокації бізнесу, зміни логістичних ланцюгів і структури попиту. У низці регіонів це сприяло формуванню нових осередків підприємницької активності, тоді як в інших – призвело до скорочення кількості діючих МСП та зростання ризиків ведення бізнесу. За таких умов зростає роль регіональної політики у створенні адаптивних механізмів підтримки МСП, здатних враховувати специфіку поточної соціально-економічної ситуації.

Сучасні тенденції розвитку МСП також пов'язані з посиленням ролі інноваційних та підприємницьких екосистем, що формуються навколо освітніх, наукових та виробничих центрів. У цьому контексті особливого значення набуває інтеграція розвитку малого та середнього підприємництва з регіональними стратегіями смарт-спеціалізації, що дозволяє концентрувати ресурси на напрямках із найбільшим потенціалом економічного зростання та структурної модернізації [8; 11].

Водночас аналіз сучасних тенденцій свідчить, що в більшості регіонів України розвиток МСП все ще має переважно екстенсивний характер, а інструменти стимулювання інноваційної активності, кооперації та кластеризації використовуються недостатньо [3; 6; 7]. Це обмежує можливість підвищення конкурентоспроможності регіональних економік і актуалізує потребу у формуванні стратегічних орієнтирів управління розвитком МСП, спрямованих на довгостроковий результат, а не лише на короткострокову підтримку бізнесу.

Таким чином, сучасні тенденції та регіональні особливості розвитку малого та середнього підприємництва в Україні підтверджують доцільність переходу від уніфікованих підходів до диференційованої системи стратегічного управління розвитком МСП, яка враховує економічну, інституційну та просторову специфіку регіонів і створює підґрунтя для обґрунтування стратегічних

орієнтирів регіональної політики підтримки підприємництва.

Сучасні умови розвитку регіональних економік України зумовлюють необхідність переходу від фрагментарних заходів підтримки малого та середнього підприємництва до цілісної системи стратегічного управління його розвитком. Такий підхід передбачає формування стратегічних орієнтирів, які визначають довгострокові пріоритети, напрями та інструменти впливу органів публічної влади на розвиток МСП з урахуванням регіональної специфіки та наявного підприємницького потенціалу.

Стратегічні орієнтири управління розвитком МСП доцільно розглядати як узагальнені напрями управлінського впливу, спрямовані на створення сприятливого підприємницького середовища, підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та забезпечення структурної модернізації регіональних економік. Їх формування має ґрунтуватися на принципах регіональної диференціації, узгодженості політик, інституційної спроможності та орієнтації на вимірювані результати [3; 11].

В умовах значної соціально-економічної диференціації регіонів України стратегічні орієнтири управління розвитком МСП не можуть мати уніфікованого характеру. Навпаки, вони мають враховувати рівень розвитку регіону, структуру його економіки, наявність людського капіталу, стан підприємницької інфраструктури та інституційного середовища. Такий підхід узгоджується з положеннями стратегічних документів у сфері розвитку підприємництва та регіонального розвитку, які акцентують увагу на необхідності територіально орієнтованої політики підтримки бізнесу [1; 10].

Узагальнення результатів теоретико-методологічного аналізу та оцінки сучасних тенденцій розвитку МСП дозволяє виокремити ключові стратегічні орієнтири управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах України, які наведено в таблиці 1.

Запропоновані стратегічні орієнтири формують основу для переходу від короткострокових, реактивних заходів підтримки бізнесу до проактивної моделі управління розвитком МСП, орієнтованої на довгострокові результати. Їх реалізація сприятиме не лише зростанню кількісних показників діяльності МСП, а й якісним змінам у структурі регіональних економік, зокрема посиленню інноваційної складової та підвищенню стійкості до кризових впливів.

Водночас ефективність реалізації стратегічних орієнтирів значною мірою залежить від рівня координації дій між державними та регіональними органами влади, а також від залучення до процесу формування та реалізації політики розвитку МСП ключових стейкхолдерів – бізнес-спільноти, освітніх і наукових установ, громадянського суспільства. Це зумовлює необхідність вдосконалення регіональної політики підтримки малого та середнього підприємництва.

Ефективність реалізації стратегічних орієнтирів управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах України значною мірою залежить від якості та узгодженості регіональної політики підтримки МСП. У сучасних умовах така політика має переходити від переважно компенсаторної моделі, орієнтованої на реагування на поточні проблеми бізнесу, до проактивної моделі, спрямованої на формування довго-

Таблиця 1 – Стратегічні орієнтири управління розвитком малого та середнього підприємництва в регіонах України

Стратегічний орієнтир	Зміст орієнтиру	Основні інструменти реалізації	Очікувані результати
Підвищення інституційної спроможності регіонів	Формування ефективної системи управління розвитком МСП на регіональному рівні	Регіональні програми розвитку МСП, цифровізація адмінпослуг, розвиток інституцій підтримки	Поліпшення якості підприємницького середовища
Фінансово-інвестиційна активізація МСП	Розширення доступу МСП до фінансових ресурсів	Регіональні фонди підтримки, грантові програми, гарантійні механізми	Зростання інвестиційної активності МСП
Інноваційна та кластерна орієнтація	Стимулювання кооперації та інноваційної діяльності МСП	Підтримка кластерів, індустриальних парків, стартап-екосистем	Підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки
Розвиток людського капіталу та підприємницьких компетентностей	Підвищення рівня підприємницьких знань і навичок	Освітні програми, бізнес-інкубатори, менторські ініціативи	Зростання підприємницької активності населення
Інтеграція МСП у стратегії регіонального розвитку	Узгодження розвитку МСП з регіональними пріоритетами	Інтеграція МСП у стратегії розвитку та плани відновлення	Забезпечення сталого регіонального розвитку

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 3; 5–8; 11]

строкових передумов розвитку підприємницького сектору та підвищення конкурентоспроможності регіональних економік.

Першим ключовим напрямом вдосконалення регіональної політики підтримки МСП є посилення інституційної спроможності органів регіонального та місцевого управління. Це передбачає не лише формальну наявність програм підтримки підприємництва, а й здатність органів влади здійснювати стратегічне планування, моніторинг і оцінювання результативності відповідних заходів. Важливого значення набуває цифровізація управлінських процесів, розвиток центрів підтримки підприємництва, а також підвищення кваліфікації управлінських кадрів, залучених до реалізації політики розвитку МСП.

Другим напрямом є розширення та диверсифікація фінансових інструментів підтримки малого та середнього підприємництва на регіональному рівні. Обмежений доступ МСП до фінансових ресурсів залишається однією з основних перешкод для їх розвитку, особливо в регіонах з нижчим рівнем економічної активності. У цьому контексті доцільним є розвиток регіональних фондів підтримки підприємництва, впровадження грантових програм, механізмів часткового гарантування кредитів та співфінансування інвестиційних проєктів МСП. Такий підхід дозволяє зменшити фінансові ризики для підприємців і стимулювати інвестиційну активність у пріоритетних для регіону сферах.

Третім важливим напрямом вдосконалення регіональної політики є стимулювання інноваційної діяльності та розвитку кластерних і мережових форм взаємодії МСП. В умовах посилення конкуренції та структурних змін економіки регіональна підтримка має бути зорієнтована не лише на кількісне зростання підприємств, а й на підвищення їх інноваційного потенціалу. Це передбачає підтримку бізнес-інкубаторів, стартап-екосистем, індустриальних парків, а також сприяння кооперації МСП з науковими та освітніми установами. Реалізація цього напрямку створює передумови для формування локальних центрів економічного зростання та підвищення продуктивності регіональної економіки.

Четвертим напрямом є розвиток людського капіталу та підприємницьких компетентностей, що є необхідною умовою сталого розвитку МСП у регіонах. Недостатній рівень управлінських, фінансових і цифрових навичок підприємців обмежує можливості масштабування бізнесу та впровадження інновацій. У зв'язку з цим регіональна політика має передбачати реалізацію освітніх і менторських програм, розвиток підприєм-

ницької освіти, підтримку програм перепідготовки кадрів і стимулювання молодіжного підприємництва. Інвестиції в людський капітал забезпечують довгостроковий ефект та сприяють формуванню підприємницької культури на регіональному рівні.

П'ятим напрямом вдосконалення регіональної політики підтримки МСП є інтеграція розвитку підприємництва в систему стратегічного планування регіонального розвитку, зокрема в контексті смарт-спеціалізації та програм відновлення економіки. Політика підтримки МСП має бути узгоджена з регіональними стратегіями розвитку, програмами зайнятості, інноваційними та інвестиційними пріоритетами, що дозволяє уникати розпорошення ресурсів і забезпечує концентрацію зусиль на напрямках з найбільшим потенціалом соціально-економічного ефекту.

Таким чином, вдосконалення регіональної політики підтримки малого та середнього підприємництва має ґрунтуватися на комплексному поєднанні інституційних, фінансових, інноваційних та кадрових інструментів, узгоджених зі стратегічними орієнтирами розвитку регіонів. Реалізація зазначених напрямів створює передумови для підвищення результативності управління розвитком МСП та посилення ролі підприємництва як драйвера сталого регіонального розвитку.

Висновки. Результати дослідження свідчать, що ефективний розвиток малого та середнього підприємництва в регіонах України потребує переходу від фрагментарної підтримки бізнесу до системи стратегічно орієнтованого управління, заснованої на врахуванні регіональної специфіки, інституційної спроможності та пріоритетів соціально-економічного розвитку територій. Формування й реалізація стратегічних орієнтирів управління розвитком МСП створює передумови для підвищення конкурентоспроможності регіональних економік, активізації інноваційної діяльності та зміцнення підприємницького потенціалу регіонів. Запропонований підхід до вдосконалення регіональної політики підтримки малого та середнього підприємництва орієнтований на узгодження управлінських рішень на державному й регіональному рівнях, концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках та забезпечення довгострокового соціально-економічного ефекту, що є особливо актуальним в умовах структурних трансформацій і відновлення регіонів України.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні кількісної оцінки впливу стратегічних орієнтирів управління розвитком МСП на показники регіонального розвитку та розробленні інструментів моніторингу результативності регіональної політики підтримки підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Науменко О. О. Стратегічний аналіз малого та середнього підприємництва в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 12, т. 2 (282/2). С. 74–82.

2. Гришко В. В., Васильченко М. І. Управління розвитком підприємств малого і середнього бізнесу в умовах циркулярної економіки: проблеми та можливості. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-164> (дата звернення: 20.02.2026).
3. Труніна І. М., Пряхіна К. А. Стратегія економічного розвитку малих підприємств. Центральноукраїнський науковий вісник. *Економічні науки*. 2022. Вип. 8(41). С. 234–244.
4. Марченко В. М., Харитоненко Д. В. Сучасні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 19. С. 82–88.
5. Медвідь В. Ю., Грищенко С. А. Економічний розвиток місцевого підприємництва в умовах інституційних трансформацій громад. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 11 (269). С. 49–59.
6. Audretsch D. B., Thurik R. Capitalism and democracy in the 21st century: from the managed to the entrepreneurial economy. *Journal of Evolutionary Economics*. 2001. Vol. 11, no. 1. P. 17–34.
7. Audretsch D. B., Keilbach M. Entrepreneurship capital and regional growth. *Annals of Regional Science*. 2004. Vol. 38, no. 3. P. 949–959.
8. Foray D., David P. A., Hall B. Smart specialisation – the concept. *Knowledge Economists Policy Brief*. 2009. No. 9. P. 1–12.
9. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. Дата оновлення: 28.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 20.02.2026).
10. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80> (дата звернення: 20.02.2026).
11. OECD. SME and entrepreneurship outlook. Paris : OECD Publishing, 2019. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-sme-and-entrepreneurship-outlook_8d707502-en.html (дата звернення: 20.02.2026).

References:

1. Naumenko O. O. (2024) Stratehichniy analiz maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [Strategic analysis of small and medium entrepreneurship in Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economics*, no. 12, vol. 2 (282/2), pp. 74–82. (in Ukrainian)
2. Hryshko V. V., Vasylchenko M. I. (2024) Upravlinnia rozvytkom pidpriemstv maloho i serednoho biznesu v umovakh tsyrukularnoi ekonomiky: problemy ta mozhlyvosti [Management of small and medium enterprises development in the conditions of circular economy: problems and opportunities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-164> (in Ukrainian)
3. Trunina I. M., Priakhina K. A. (2022) Stratehiia ekonomichnoho rozvytku malykh pidpriemstv [Strategy of economic development of small enterprises]. *Tsentrlnoukraiynskiyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky – Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences*, vol. 8(41), pp. 234–244. (in Ukrainian)
4. Marchenko V. M., Kharytonenko D. V. (2021) Suchasni tendentsii rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Modern trends in small entrepreneurship development in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy “Kyivskiyi politekhnichnyi instytut” – Economic Bulletin of NTUU “Kyiv Polytechnic Institute”*, no. 19, pp. 82–88. (in Ukrainian)
5. Medvid V. Yu., Hryshchenko S. A. (2023) Ekonomichnyi rozvytok mistsevoho pidpriemnytstva v umovakh instytutsiinykh transformatsii hromad [Economic development of local entrepreneurship under institutional transformations of communities]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economics*, no. 11 (269), pp. 49–59. (in Ukrainian)
6. Audretsch D. B., Thurik R. (2001) Capitalism and democracy in the 21st century: from the managed to the entrepreneurial economy. *Journal of Evolutionary Economics*, vol. 11, no. 1, pp. 17–34.
7. Audretsch D. B., Keilbach M. (2004) Entrepreneurship capital and regional growth. *Annals of Regional Science*, vol. 38, no. 3, pp. 949–959.
8. Foray D., David P. A., Hall B. (2009) Smart specialisation – the concept. *Knowledge Economists Policy Brief*, no. 9, pp. 1–12.
9. Law of Ukraine (2012) Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [On development and state support of small and medium entrepreneurship in Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (in Ukrainian)
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024) Pro skhvalennia Stratehii vidnovlennia, staloho rozvytku ta tsyfrovoyi transformatsii maloho i serednoho pidpriemnytstva na period do 2027 roku ta zatverdzhennia operatsiynoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2024–2027 rokakh [On approval of the Strategy for recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium entrepreneurship until 2027 and approval of the action plan for its implementation in 2024–2027]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80> (in Ukrainian)
11. OECD (2019) SME and entrepreneurship outlook. Paris: OECD Publishing. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-sme-and-entrepreneurship-outlook_8d707502-en.html (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 23.02.2026

Дата прийняття статті: 09.03.2026

Дата публікації статті: 24.03.2026